

Elogi del candidat pronunciat per la Dra. Margarida Aritzeta

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector,
Digníssimes autoritats,
Benvolguts professors i estudiants,

Per a mi és un honor i un plaer de presentar avui Antoni M. Badia i Margarit com a doctor *honoris causa* de la Universitat Rovira i Virgili, en compliment de la comesa que m'ha estat confiada pel seu Excm. i Mgc. Rector Joan Martí i Castell, a qui agraeixo molt sincerament l'encàrrec que me n'ha fet.

De ciència i de passió em caldrà parlar per fer-vos avinent la personalitat i la tasca científica d'Antoni M. Badia i Margarit. Ciència i passió, o "ciència connotada", o "lingüística connotada", per a ser més exactes i precisos, d'acord amb la terminologia que emprava el Dr. Badia en la que va ser la seva lliçó inaugural del curs 1976-77 a la Universitat de Barcelona. Ciència i passió que, en la cultura catalana, deia, expliquen com des de fa més d'un segle generacions d'estudiosos més o menys preparats, segons els casos, han trobat, sobretot en el camp de la ciència lingüística, un suport social i un entusiasme inexplicables en qualsevol altra col·lectivitat plenament normal.

He de parlar de ciència perquè Antoni M. Badia i Margarit ha estat, és, per damunt de tot un universitari: en la seva formació, en el desenvolupament de les seves tasques de recerca, en la seva metodologia, en l'obertura d'aquells camps d'estudi que convenien al progrés de la vida científica de la Universitat, en les seves relacions amb la comunitat universitària internacional, en l'impuls decidit a l'organització i realització de col·loquis i congressos. De ciència perquè tot aquest potencial s'ha vist reflectit en les seves publicacions, que integren una bibliografia extensíssima, diversa, aclaparadora; i en la seva docència universitària, que li ha marcat no poques vegades la temàtica i la necessitat d'algunes de les seves publicacions més conegudes i consultades.

De passió perquè Antoni M. Badia i Margarit no ha estat, no és només, un universitari reclòs a l'aula, a la biblioteca, a les sessions especialitzades de col·loquis i congressos. De passió perquè sobretot a partir de la dècada dels seixanta, quan a l'Estat espanyol es produeix una certa obertura que permet una major expansió de les inquietuds i estudis sobre temes catalans, Antoni M. Badia i Margarit es multiplica, es diversifica, fa atenció a tots els fronts que el reclamen, amb un ardor

que no el priva de mesurar que tal vegada aquesta generositat de gest li haurà de minvar el temps indispensable per a l'estudi, per a la reflexió i el treball erudit, que el podrien haver convertit en un home de ciència químicament pur.

És una activitat parella a la de Fèlix, el protagonista del *Llibre de meravelles*, de Ramon Llull, el qual no en va tenir prou de la instrucció, ans

Ab la doctrina qui li donà son pare anava per los boscatges, per munts e per plants, e per erms e per poblats, e per prínceps e per cavallers, per castells, per ciutats; e meravellave's de les meravelles qui són en lo món; e demanava ço que no entenia, e recomptava ço que sabia; e en treballs e en perills se metia per tal que a Déu fos feta reverència e honor.

És evident que Antoni M. Badia i Margarit ha viscut unes circumstàncies històriques que han "connotat" profundament la seva tasca. És per això que m'acullo a la seva tesi per tal de presentar-lo com un universitari, com a lingüista, com a filòleg, com a divulgador, com a mestre, com a persona.

Vegem-ho:

Antoni M. Badia i Margarit va néixer el 30 de maig de 1920 a Barcelona.

El meu pare [...] tenia una veritable passió per la cultura i se sentia plenament identificat amb el moviment catalanista. A casa hi havia milers de llibres. De petit m'eren familiars col·leccions com *Els Nostres Clàssics*, *Fundació Bernat Metge*, *Biblioteca Popular de l'Avenç*, *Mínerva* i publicacions periòdiques com *la Revista de Catalunya*, *La Paraula Cristiana*, *La Revista*, etc.

Completa el que ell anomena "aquesta visió patriòtica i cultural" amb els seus contactes amb l'Orfeó Català, el Centre Excursionista de Catalunya, els museus, la terra i el paisatge.

Però, per si tot això fos poc, encara hi afegeix el mestratge d'Alexandre Galí, a l'Escola Blanquerna, que varen compartir per uns anys uns quants privilegiats, en una experiència pedagògica i humana única, irrepetida.

Els anys d'estudi del batxillerat i els de la seva entrada a la universitat estan separats per una falca que el senyala d'una manera definitiva. Ell mateix en parla, i no m'hi allargaria si es tractés d'una simple etapa de biografia particular. Diu:

Els meus anys de batxillerat varen coincidir amb els de la II República espanyola i l'autonomia de Catalunya. No cal dir que vaig vibrar amb tot l'entusiasme de què era capaç en concert amb aquella lluna de mel d'un poble que, després de més de trenta anys d'expectació activa i forçada, veia reconegudes bona part de les seves possibilitats de realització.

Això no obstant, el panorama canvia. Quan s'escau el temps que en Badia havia d'ingressar a la Universitat tot allò havia desaparegut. L'any 1939 comença els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, una Universitat òrfena, tal com diu ell mateix, de professors solvents, una Universitat fortament ideologitzada.

Les nostres generacions varen ser autodidactes: treballàvem amb la bibliografia que anàvem descobrint nosaltres mateixos i ers quedaven llacunes enormes per cobrir.

L'any 1943 obtenia la llicenciatura en Filologia, amb les màximes qualificacions, i tot seguit encetava els seus treballs per a la tesi doctoral amb el professor Dámaso Alonso, sobre *ibi* i *inde* en els textos medievals de castellà, aragonès i català, cosa que el porta sovint a Madrid, al Consejo Superior de Investigaciones Científicas, a la Universitat, i a tenir contacte amb els estudiosos i estudiants més notables en el camp de la romanística hispànica. Enllesteix la tesi el juny de 1945.

Alhora, mentre treballa com a professor ajudant i més tard auxiliar, a la Universitat de Barcelona, es posa en contacte amb el grup dels Estudis Universitaris Catalans, que reprenen les seves tasques, clandestinament, l'any 1942. Allà segueix cursos sobre llengua catalana. I així, a través d'aquests i altres nuclis, participa, com alguns altres joves inquiets, en aquesta tasca de fer de baula d'una cadena generacional amenaçada. Ell mateix ho diu:

Podíem parlar amb Jordi Rubió, Carles Riba, Ferran Soldevila, Pere Bohigas, Ramon Aramon i Serra, Miquel Coll i Alentorn i altres. La cadena ja no s'havia de trencar.

Però la Universitat és una altra cosa.

L'any 1948 Antoni M. Badia i Margarit obté la càtedra de Gramàtica Històrica Espanyola a la Universitat de Barcelona, que deté fins a l'any 1977, quan passa per trasllat a la càtedra de Gramàtica Històrica Catalana, que ocupa fins a la seva jubilació, l'any 1986.

D'aquest període llarg de vinculació a la Universitat de Barcelona, de trenta-vuit anys, als quals s'haurien d'afegir els que hi ha restat vinculat en qualitat de professor emèrit, cal assenyalar-ne dues etapes fonamentals: fins a l'any 1960, i a partir de l'any 1960.

En la primera etapa Badia, fortament influït pels corrents de la romanística des de principi de segle, obre quatre grans línies d'investigació i treball, que forneixen nombroses i diverses publicacions: la fonètica experimental, la gramàtica històrica, la dialectologia i la toponímia.

Els seus estudis se centren en el castellà, que orienta la seva docència, i s'eixamplen cap a l'aragonès i el català. Se li podria aplicar l'inici d'aquell poema de Joan Alcover que fa:

A la musa castellana
mos anys millors he donat
d'una altra musa germana
fondament enamorat.

Ressenyo només, per la significació que tingué i ha tingut al llarg de decennis, la publicació de la *Gramática histórica catalana*, l'any 1951, empresa gran i ambiciosa, que aconsegueix de cobrir un buit enorme i que trenta anys més tard, quan veu la llum la traducció en català d'aquella primera versió exhaurida i llargament reclamada, amb la promesa del seu autor de revisar-la i posar-la al dia tan aviat com tingui temps, trenta anys més tard, dic, encara és vigent.

Són, els primers, uns anys d'estudi intens, que el porten a Coimbra i a Zuric per tal d'introduir-se en els mètodes més moderns de la fonètica

experimental, seguint els passos que havia encetat Pere Barnils i que ningú no havia continuat. Simultàniament assisteix a col·loquis de toponímia, aprofundeix en la seva gran passió, l'estudi diacrònic de la llengua, el que ell anomena "història interna" de la llengua, que cobreix en els aspectes morfològic, sintàctic i fonètic, però també semàntic. I, sobretot, estableix contactes.

Això li permet de portar a Barcelona el VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica, l'abril de 1953, el primer que se celebra a la Península Ibèrica, que significa per a Barcelona un gran èxit en l'àmbit científic; i en l'àmbit personal, la consolidació de les seves relacions i el seu prestigi dintre de la lingüística romànica.

Abans deia que aquests havien estat uns anys d'estudi: "De tancament que jo mateix em vaig imposar", per tal de cobrir mancances d'una formació autodidacta que la Universitat no havia estat en condicions de solucionar, "que varen haver de compartir amb mi la meua muller i els meus fills". Calia anar cercant informació, "meditant llargament sobre allò estudiat".

Això no obstant, el mateix Badia i Margarit ens diu que cap als anys seixanta va canviar tot. D'una banda, l'actitud vital, les ganes de trencar amb un passat immòbil, de buscar finestres a l'estranger. De l'altra, la possibilitat de deixar-se amarrar per l'entorn, d'afermar un compromís, que en el seu cas continuava essent científic, i que el portava a obrir camps nous d'estudi, però que també era social. Durant el curs 1961-62 Antoni M. Badia i Margarit imparteix classe a la Universitat de Georgetown, a Washington. Allà, diu, "vaig començar a treballar en temes de sociolingüística. De la meua mà aquesta disciplina «moderna» aviat va entrar als programes de la Universitat de Barcelona."

En tornar d'Amèrica, diu:

Ara em sentia compromès davant de la societat, a través de la investigació lingüística i de la docència universitària, a través de la divulgació dels meus temes de treball i a través de la dèria de transformar i humanitzar estructures.

Hi podia haver una certa recança a l'hora de fer balanç d'aquest prodigar-se en conferències, pròlegs i viatges, per tal com uns altres, reclosos en la torre dels seus estudis, aïllats en universitats de països més tranquils, han pogut fer una tasca més monolítica. Però Badia escriu:

Almenys tinc consciència d'haver intentat fer progressar la ciència, la cultura i el desenvolupament humà en el món que m'envolta.

Ciència i passió una altra vegada, lingüística connotada, llengua i país.

El recordo com a professor de Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona, on vaig tenir el plaer de ser alumna seva. Era el curs 1972-73. No sé per què, en llegir algunes frases de la seva autobiografia, he recordat aquells anys i m'ha vingut a la memòria, d'una manera inconscient, la imatge d'un xiprer. Fixeu-vos-hi: en parlar dels fets de 1939, Badia escrivia (i ho reproduïxo en castellà perquè les paraules són més tallants):

A mí me correspondió ser testigo impávido, aunque todavía no comprometido formalmente, de la hecatombe.

Aquest testimoni vigilant, qui sap si esglaiat, del que passa, és com aquell xiprer solitari que Espriu dibuixa a *Cementiri de Sinera*:

En processó tremolen
llumetes de ciris
.....
Per contemplar-los pujo
on el xiprer vigila.

Caràcter d'estadants muts, impassibles, que són només presència d'un món viu, són encara aquests altres xiprers del mateix recull:

Contemplo
serens xiprers a l'ample
jardí del meu silenci.

Però els xiprers, com Badia, a poc a poc, s'amaren de paisatge, de país, i no són només presència sinó vida mateixa:

Els xiprers recollien
claror de cel plorada
en miralls momentanis.

Fins a esdevenir còmplice total del miracle d'una albada just intuïda que ningú no podrà aturar:

guaita de l'alba,
xiprer que sap l'incendi
del mar i d'aquest núvol.

I de la passió a la ciència:

La lingüística diacrònica, i concretament la història de la llengua, ha continuat essent el camp de treball predilecte de Badia i Margarit en aquesta nova etapa. Una de les seves propostes més agosarades és la hipòtesi sobre els orígens i la formació de la llengua catalana, sobre les causes de la seva divisió dialectal. També estudia la maduració de la llengua vulgar en contacte amb el llatí. L'onomàstica i la toponímia, simbolitzada per l'impuls a l'empresa de l'*Atlas lingüístic del domini català*, juntament amb Germà Colon, que assumia més endavant d'una manera efectiva Joan Veny.

La vigència dels mètodes estructuralistes en l'estudi de la llengua el porta al camp de la descripció, de la lingüística sincrònica. Però ell diu: "Mai no m'he pogut alliberar de la perspectiva diacrònica". I encara: "Sóc incapaç de convertir-me en un estructuralista o en un generativista com Déu mana", observacions que no treuen gens de mèrit als seus treballs publicats en el camp de la descriptiva, tal com ressenyen especialistes en la matèria.

La sociolingüística el motiva per fer una sèrie de consideracions, estudis i assaigs sobre l'estat de la llengua catalana. La seva enquesta sobre la llengua dels barcelonins, iniciada entre 1964 i 1965, que donà origen al llibre *La llengua dels barcelonins* (1969), fou una empresa valuosa i singular, que havien de completar Joan Martí i Castell i Teresa Cabré. El seu volum d'assaig *Llengua i cultura als Països Catalans*

(1964) recollia l'estat de coses a la dècada dels seixanta i va ser una contribució intel·ligent i lúcida a la valoració del lligam entre llengua i societat.

Per tal de proporcionar als estudiosos i estudiants d'eines adients, repertoria el gruix i el pes de la bibliografia existent sobre filologia catalana, a través de diverses comunicacions i articles, que culminen en el volum de 1976 *Vint-i-cinc anys d'estudis sobre la llengua i la literatura catalanes* (1950-1975), que encara completa posteriorment.

Tota aquesta tasca d'estudi i divulgació es reflecteix en un gran nombre de publicacions. En aquest sentit cal remetre l'interessat a la completíssima bibliografia que repertoriava al núm. XVI dels *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, de l'Abadia de Montserrat, la seva esposa i col·laboradora Maria Cardús. I que es va eixamplant.

Badia i Margarit exerceix de professor visitant en nombroses universitats europees i americanes.

El trobem al capdavant de multitud de projectes, qualsevol dels quals donaria tema per a tota una conferència monogràfica: l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, el Congrés de Cultura Catalana, el Rectorat de la Universitat de Barcelona durant vuit anys no pas fàcils (1978-86), quan aquesta Universitat era també la nostra. I nosaltres érem l'anomenada Divisió VII. Temps i circumstàncies en les quals també vaig conèixer el Dr. Badia, com a membre del Claustre que el va votar per al seu darrer mandat, i com a professora de la qual de tant en tant sentia motius de protesta i que ell escoltava amb paciència en aquell despatx enorme, encatifa. Despatx que, manifesta, quan hi va entrar en qualitat de rector encara se li apareixia com un reducte del franquisme.

Badia i Margarit ha estat al capdavant d'altres tasques no menys importants, com la presidència de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, a la qual s'incorporava després de la seva jubilació a la Universitat de Barcelona, i que ocupa actualment.

Al llarg de la seva vida i també després de la seva jubilació han estat moltes les institucions i persones del món universitari, de la comunitat lingüística internacional, que han volgut homenatjar-lo.

Destaco només que amb motiu dels seus setanta-cinc anys, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes li va voler oferir una miscel·lània d'homenatge, en la qual vaig tenir el plaer i l'honor de participar. I que les aportacions van omplir vuit volums de treballs monogràfics.

L'any 1986 li va ser concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. I en jubilar-se va ser nomenat rector honorari de la Universitat de Barcelona.

Destaco que ha estat nomenat doctor *honoris causa* per les universitats de Salzburg (1972), Toulouse-Le Mirail (1978), París-Sorbona (1986), el Knox College de Galesbourg i la Universitat de Perpinyà.

"No pens algú que m'allarg en paraules", com deia Ausiàs March,

ans me'n caldrien moltes més encara per fer una ressenya justa dels mèrits i la personalitat d'Antoni M. Badia i Margarit. Però he d'aturar-me aquí.

La Universitat Rovira i Virgili és una universitat nova, que s'honorarà de comptar entre els seus primers doctors *honoris causa* amb Antoni M. Badia i Margarit. Els vincles que hi hem tingut en el passat, en l'àmbit acadèmic i científic, fins i tot de gestió, la seva vàlua, el seu reconeixement internacional, han de ser un exemple i un estímul permanent per a nosaltres, per a un futur que, com a universitat jove, haurà de ser llarg, entusiasta i ple d'esperança.

Rector Magnífic, en la mesura que m'ha estat possible he exposat la vida i l'obra del Dr. Antoni M. Badia i Margarit. Crec, doncs, haver dit suficient perquè, amb la vostra autoritat, li sigui atorgat el reconeixement dels seus mèrits. Per tant, Rector Magnífic, us demano que us digneu nomenar doctor *honoris causa* el Dr. Antoni M. Badia i Margarit i incorporar-lo a la nostra Universitat.